

ВІДГУК

**опонента – професора, доктора педагогічних наук,
завідувача кафедри машинознавства та транспорту
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
ГОРБАТЮКА РОМАНА МИХАЙЛОВИЧА
про дисертаційне дослідження
БОДНАР ТЕТЯНИ ОЛЕКСАНДРІВНИ
«Організація змішаного навчання в університетській освіті США»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Стрімкий розвиток цифрових технологій (інформаційно-комунікаційних, WEB-орієнтованих, хмарних тощо) суттєво змінює принципи та підходи до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти України. Відповідно, виникає необхідність переосмислення та реструктуризації підготовки здобувачів вищої освіти, оновлення змісту освітньо-професійних програм, форм, методів та засобів викладання. Особливо швидко змінюються технології навчання. Однією із таких технологій є змішане навчання (blended learning), основною ідеєю якого є персоналізація навчання. Науковий пошук дисертантки сфокусований на виокремленні періодів становлення і розвитку змішаного навчання у XIX–XXI століттях в університетах США. На наше переконання, вивчення педагогічного досвіду, його ретельний аналіз дозволяють виокремити конструктивні ідеї змішаного навчання та використати їх у подальшому вдосконаленні освітнього процесу ЗВО України. Власне, тому дисертаційне дослідження Боднар Тетяни Олександрівни вважаємо своєчасним і доцільним, оскільки, на наше переконання, воно сприятиме забезпеченню якості професійної підготовки майбутніх фахівців, що реалізується закладами вищої освіти України.

Тема дисертаційного дослідження Т. О. Боднар відповідає тематичному плану науково-дослідних робіт Національного університету «Львівська політехніка», є складовою частиною науково-дослідної програми кафедри педагогіки та інноваційної освіти «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179). Тему роботи затверджено на засіданні вченої ради Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (протокол № 9/18 від 08.10.2018 р.) та уточнено (протокол № 8/23 від 20.03.2023 р.)

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Ретельний та всебічний аналіз наукової праці Т. О. Боднар уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і

прикладне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою з'ясовано сутнісні характеристики і стан дослідження проблеми змішаного навчання в університетах США. Здійснено ретроспективний аналіз і розроблено періодизацію розвитку змішаного навчання в університетській освіті США. Досліджено дидактичні особливості організації змішаного навчання в університетах США. Встановлено вплив інформатизації та комп'ютеризації на систему університетської освіти США, що зумовило необхідність створення інноваційного інформаційно-освітнього середовища. З'ясовано особливості впровадження елементів змішаного навчання у ЗВО України. Сформульовано науково-методичні рекомендації для розвитку та практичного залучення ідей змішаного навчання в системі вищої освіти України за допомогою досліджуваного досвіду та практик використання змішаного навчання в системі університетської освіти США.

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Т. О. Боднар вперше виявлено особливості організації змішаного навчання в університетській освіті США (проектування структури змішаних курсів, навчально-методичне забезпечення, інформаційно-технологічна підтримка змішаного навчання); розроблено періодизацію розвитку змішаного навчання в США (шість періодів розвитку: 1840-і рр. – період реалізації комбінованого навчання у поштовому форматі; 1960 – 1970 рр. – період використання перших комп'ютерів та платформ для забезпечення взаємодії між користувачами в режимі реального часу; 1970 – 1980 рр. – період комбінування можливостей навчання та супутникового, інтерактивного телебачення; 1980 – 1990 рр. – період інтенсивного використання переносних цифрових носіїв для збереження інформації; 1990 – 2000 рр. – період розвитку глобальної мережі, де навчання комбінується з веб-ресурсами, хмарними середовищами для зручного збереження, обміну масивів даних; 2000 – дотепер – період стрімкого розвитку ІКТ, штучного інтелекту, машинного навчання, доповненої й віртуальної реальності тощо); обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо використання інноваційних ідей американського досвіду змішаного навчання в системі університетської освіти України.

Уточнено зміст понять «змішане навчання», «гібридна педагогіка», «цифрова освіта», «цифрова грамотність», «дистанційне навчання».

Подальшого розвитку набули ідеї щодо розвитку електронного, змішаного та дистанційного навчання в системі університетської освіти США та України.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Т. О. Боднар дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених здобувачкою результатів. Вивчення джерельної бази (275 найменувань, з них 195 – іноземними мовами), а також практики закладів вищої освіти уможливило

виокремлення суперечностей між: об'єктивною потребою ґрунтового аналізу інноваційних ідей зарубіжного досвіду організації змішаного навчання в системі університетської освіти та відсутністю його детального вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії й практиці; наявним значним досвідом організації змішаного навчання в університетах США та недостатнім рівнем ознайомленості з цим досвідом української науково-педагогічної спільноти; стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і недостатнім рівнем готовності українських університетів до організації змішаного навчання; визнанням змішаного навчання як перспективної моделі організації освіти та відсутністю розроблених науково-методичних рекомендацій щодо використання зарубіжного досвіду організації змішаного навчання в університетах.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, що зумовило використання теоретичних і практичних методів наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи вищої освіти України.

Дисертацію підготовлено на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, діаграми та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації, висвітлює її суттєві аспекти та основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Безумовно, дисертаційне дослідження має важливе значення для науки і практики. Результати дисертаційного дослідження використовуються для удосконалення освітнього процесу, спрямованого на імплементацію змішаного навчання в освітній процес ЗВО України. Дослідницькі матеріали можуть бути використані в історично-педагогічних, психологічних, педагогічних, порівняльних, соціально-філософських дослідженнях, а також у розробленні курсів з педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, спецкурсів та спецсемінарів з проблем педагогічних інновацій.

Про це йдеться у документах, які підтверджують впровадження результатів дослідження в освітній процес, зокрема Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 719 від 22.05.2023 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 856 від 29.05.2023 р.), Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67-01-1217 від

24.05.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06109 від 25.05.2023 р.), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 1602-Н від 12.06.2023 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання у ЗВО України; враховані у процесі роботи над забезпеченням якості вищої освіти та освітньої діяльності; під час наукових розвідок з педагогічної компаративістики.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає розв'язанню завдань дослідження для досягнення його мети. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють таблиці, рисунки і додатки.

У першому розділі «Теоретичні основи організації змішаного навчання в університетській освіті США розглянуто проблему змішаного навчання на основі наукових теорій, фактів, досліджень та інших тверджень, запропонованих зарубіжними вченими, які досліджують проблематику змішаного навчання в американській освіті. Представлено наукові методи, що посприяли ґрунтовному дослідженню та характеристиці змішаного навчання у вищій школі США. Здійснено ретроспективний аналіз та досліджено періоди розвитку змішаного навчання в США.

Другий розділ «Дидактичні засади організації змішаного навчання в університетах США» присвячений дослідженню сучасних тенденцій інформатизації американського суспільства, що вплинули на формування цілей, змісту, форм, методів організації освітнього процесу в університетах США. Висвітлено навчально-методичне та інформаційно-технологічне забезпечення змішаного навчання в американському досвіді, зокрема з'ясовано, що університети постійно експериментують у розробленні та оновленні змісту і структури змішаних курсів, використанні інноваційних методик навчання, залученні сучасних інформаційних ресурсів і програмного забезпечення, удосконаленні навчально-методичного супроводу та матеріально-технічного оснащення.

У третьому розділі «Можливості використання інноваційних ідей американського досвіду організації змішаного навчання в системі університетської освіти України» обґрунтовано науково-методичні рекомендації

щодо можливостей використання інноваційних ідей американського досвіду організації змішаного навчання в системі університетської освіти України.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У дисертації визначено та теоретично обґрунтовано організацію змішаного навчання в окремо визначених закладах вищої освіти України. Доцільно було б розширити перелік українських ЗВО з метою ретельнішого вивчення підходів до організації змішаного навчання у вітчизняній педагогіці.

2. На нашу думку, було б доцільно здійснити оцінку впливу описаних дисертанткою інформаційно-комунікативних технологій на процес навчання студентів та їх навчальні досягнення. Вартує дослідити, які види технологій є найбільш ефективними для певних дисциплін та/або курсів.

3. У вигляді окремого параграфа вважаємо за доцільне розглянути соціальні та етичні аспекти змішаного навчання, такі як приватність даних, доступ до технологій та нерівність.

4. Дисертаційна робота набула б більш глибокого змісту, якби здобувачка ретельніше дослідила вплив педагогічної підтримки на ефективність змішаного навчання. Зокрема, вивчила ролі неучово-педагогічних та педагогічних фахівців у створенні сприятливого навчального середовища, наданні зворотного зв'язку та індивідуальної підтримки студентам.

5. Рекомендується провести дослідження щодо ефективності змішаного навчання для різних груп студентів, включаючи студентів з різними навчальними стилями, здібностями та потребами. Варто порівняти академічні досягнення та рівень задоволеності студентів з різних категорій, а також виявити можливі відмінності впливу змішаного навчання на них.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 16-ох публікаціях, серед яких: 6 статей у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України; 8 тез доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних наукових та науково-практичних конференцій; 2 праці, що додатково висвітлюють результати дослідження.

10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Т. О. Боднар на тему: «Організація змішаного навчання в університетській освіті США» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація

заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН країни № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка Боднар Тетяна Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Опонент:

професор, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри машинознавства та
транспорту Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Підпис Р. Горбатюка
з а с в і д ч у ю сь Ольга О. Задрожна
Начальник відділу кадрів

Роман ГОРБАТЮК